

EESTI MAJANDUS

TÖÖSTUSE, KAUBANDUSE JA RAHANDUSE AJAKIRI

Tellimise hind: aasta lõpuni Emk. 880.- Väljamaale Emk. 1760.-
1. juulini " 380.- " " 760.-

Toimetuse aadress: Pikik tän. 15, Tallinnas. Talitus: Lai tän. 38, Graafliline Ühing „Kiri“. Telef. 18-65

3. köide.

Tallinnas, 8. septembril 1923.

Nr. 29.

Sisu: Toimetuse kommentaar. Eesti metallitööstuse tuleviku väljavaadetest. Rahaminister G. Vestel majanduspoliitilisest olukorrast. Eesti Panga laenupoliitika. Eesti-Vene vaheline kaubandus 1920., 1921. ja 1922. a. Eesti-Soome vaheline kaubandus 1920., -21. ja -22. a. Leedu majandusest. Sise- ja väljamaa kroonika. Teated ettevõtete tegevusest. Isiklikud teated. Raha- ja kaubaturu ülevaated.

Tallinnas, 7. septembril 1923.

Eesti võihind Londoni turul madalam kui Läti võil.

Meile kirjutatakse sõbralikult poolt: „Viimases The Grocer'i numbrist loen, et Londonis maksti Eesti võist 160–164 shillingit tsentnerist, kuna samal ajal Läti võid müüdi 162–166 shillingiga. Sellega on siis Läti või Eesti omast 2 shillingi võrra kallim. Meie võil oli mõni aeg tagasi Londonis hea nimi ja ta oli ainult 2 shillingit odavam New Zeelandi võist. Auahnus oleks meilt pidanud nõudma, et me ka selle vahe oleks oma kauba headusega kinni katnud. Kuid nüüd oleme isegi Lätist taha jäänud. Süüdi on siin kahtlemata ekspordööri ja meiereide lohakus.“ Et meie võiekspordi alal kõik mitte korras ei ole, näitas hiljutine kiri „Päevalehes“, mis meie võikontrolli korraldust õige tumedates värvides kirjeldas ja üsna uskmatuid asju jutustas. Vastav ametlik seletus oli selle vastu õige kahvatu ja jättis nähtava mulje, et asjad mitte korras ei ole. Igatahes on need, kellesse asi puutub, seisukorra tõsidust hinnanud, mida tõendab hiljutine nõupidamine põllutöõministeeriumis, millest peale ametnikkude ka ekspordööri esitajad olid kutsutud osa võtma. Meil jääb ainult väikene kahtlus, et seal „rõõpaseadjat“ otsiti, kui leiti, kõige suurem viga seista selles, meil olla nii palju uusi meiereisid asutatud, et õppinud meieritest puudus olla, millest tulla või halvenemine. Aga riikline kontroll, mis halvale võile väljaveoluba ei anna?

Üks tarvitamata propaganda võimalus.

Lehitsedes mitmesuguseid Rahvasteliidu väljandeid, torkab silma teadete puudumine Eesti kohta ehk nende haruldane nappus. Hiljuti ilmunud kolme-kõitelises aruandes Brüsseli konverentsi otstuste täitmise kohta mitmesugustes maades puudub Eesti aruanne täielikult, ja need vähesed andmed, mis sissejuhatuses on toodud, on nähtavasti Liidu majandus-rahanduse sektsiooni oma käe peal kogunud. Selle vastu on Lätist pikem ja üksikasjaline aruanne ära trükitud, kus leiduvad peale eelarvete teated rahareformi ja Läti panga ning kaubanduspoliitika kohta. Samaladiline ja väga põhjalik on ka Poola aruanne. Kui suurt tähtsust mujal neile aruannetele antakse, võib järeldada sellest, et Itaalia aruanne täidab iseseisva üle 80 leheküljelise raamatu. Kuna Rahvasteliidu dokumentisid kui ustavat materjali sõna tõsiselt mõttes üle terve ilma tarvitatakse ja nende väljaandmine vististi riikidele mingisuguseid iseäralisi kulusid ei sünnita, siis tuleb tõesti kahetseda, et meil külma rahuga need võimalused „Eesti tutvustamiseks väljamaal“ kasutamata jäetakse.

Kas liig kiire tempo või lihtsalt dopping?

Rahaministri seletuse põhjal sel kujul nagu teda ajalehed edasi kannavad, on praeguse rahalise pinguloleku peapõhjuseks meie passiivne kaubabilans, mis tänava passiivsemaks on läinud sellepärast, et meie oma majanduslise arenemise tempot oleme liialt kiirendanud. Seda tem-

pot on tarvis ministri arvates vähendada. Teisal on asjatundjad juba numbrite varal selgeks teinud, et Eesti käesoleva aasta kaubabilansi passiivsust tuleb otsekohe seletada Eesti Panga vabakäeliste laenudega. Seda tunnistab ka rahaminister ja on sellepärast Panga juhatuse tähelepanu juhtinud krediidi piiramise tarviduse peale. „Tempo“ vähendamise asjus ei tahaks meie ministriga nõus olla. Ümberpöördult – meie peame kõik oma jõu kokku võtma, et loova tööga oma majandust tekkinud raskustest üle tõmmata. Meile ei ole kardetav mitte kiire tempo, vaid katse doppingi (rahapressi) abil asju kätte saada, mis meie rahvamajandusel üle jõu käivad.

Laenude kasvamine Eesti Pangas.

gas viimase aasta jooksul.

	Laenud väljas milj. mrk.	Juurekasv milj. mrk.
1. juulil 1922	1.631	—
1. aug. „	1.778	147
1. sept. „	1.888	110
1. okt. „	2.023	135
1. nov. „	2.286	262
1. detš. „	2.518	232
1. Jaan. 1923	2.806	288
1. veebr. „	2.997	191
1. märts „	3.173	176
1. aprill „	3.416	243
1. mail „	3.624	208
1. juunil „	3.796	172
1. juulil „	3.953	156
1. aug. „	4.085	132

Käesoleval aastal on laenude üldsummast pankade käes olnud läbistikku 10%.

Laenude juurekasv selle aja eest on olnud 2.323 milj. marka ehk 186 milj. kuus. Kiiret laenude kasvamist seletatakse sellega, et Pank läinud aasta juulist peale üle maa oma osakonnad avas.

Selle vastu kasvasid Panga hoiusummad 13 kuu jooksul 1.726 milj. pealt 2.777 milj. peale ehk 1051 võrra või 85 milj. marka keskmiselt kuus. Keskmise laenude juurekasvu protsent oli 6,5, kuna ta hoiusummade juures 3,8 oli. Nii on osakondade avamine palju suuremal määral kaasa aidanud laenude andmisele kui hoiusummade kogumisele. Teiselt poolt ei tohi unustada,

et väljaantud laenudest 1. augustiks s.a. 3,2 miljardi ehk 78% tuli peapanga peale ja hoiusummadest oli peapangas 2,1 miljardi ehk 75%.

Eesti metallitööstuse tuleviku väljavaadetest.

Jutuajamine Vene-Balti tehase juhatusega.

On üleüldiseks arvamiseks saanud, et Tallinna metallitööstuse elupäevad loetud on, ja et küsimus praegusel korral mitte selles ei seisa, kuidas teda elustada, vaid kuidas teda kõige vähema valuga likvideerida. Teatavasti on ühes vabrikus likvidatsioon juba alanud, teised kas sumavad selgusega ümber, püüdes mingisuguste tellimiste varal vabrikut liikvel hoida, et teda kõdunemise eest peasta, ehk on juba käega löönud ja vaatavad asjakäiku lihtsalt pealt. Kõige rohkem on avalikult kõne all olnud Vene-Balti tehase asjad, kus mitmesuguste huvide võitlus aastate jooksul valitsuselt, kohtutelt ja seadusandliselt võimult alalõpmata uute probleemide ja keerdsõlmede arutamist ja otsustamist on nõudnud. Tehase ees seisvad tehnilised ja majanduslised probleemid jäid arusaadavalt selles puhtjuriidilises võitluses teisele plaanile ja tulevad esile vast alles nüüd, kus loodetavasti kõik tehasega seotud juriidilised tüliküsimused lähemal päivil ühel ehk teisel viisil lahendust peavad leidma.

Et tehase tuleviku väljavaadete kohta selgust muretseda, pöörasime praeguse tehase juhatuse poole palvega, toimetust juhatuse tulevikukavatsustega lähemalt tutvustada, mille peale juhatuse meie küsimiste peale vastutulelikul viisil umbes järgmist vastas.

„Teie kui ka üleüldise avaliku arvamise pessimistlikud vaated Tallinna metallitööstuse lootuseta seisukorra kohta on meile tuntud, osalt ka mõistetavad, ilma et tehase juhatuse neid jagaks. Puhhteoreetiliselt võetult, ei ole siinse metallitööstuse majandusline alus sugugi nii kitsas, kui harilikult üldiste kõnekäänudega seletatakse. Ei tohi nimelt unustada, et ta vahe peal suuresti on muutunud. Iga ettevõtte tegevus oleneb teatavasti mitmesugustest eeltingimistest, millest praegusel korral esimese järgu tähtsusega on järgmine turg, ettevõtte asukoht tooresmaterjaali ja kütte muretsemise suhtes, õppinud tööliste kontingent ja viimaks

ettevõtte tehniline sisseseade, mille all meie ei mõista mitte üksi surnuid masinaid ja muid valmistusabinõusid, vaid ka elusat tehnilist organisatsiooni.

Kui nüüd sellelt seisukohalt Vene-Balti tehase elamisvõimalusi lähemalt anlüseerida, siis saame järgmised vastused.

Eestikätt tuleb allakriipsutada, et tehas üks suurematest ja moodsalt sisseseatud universaal metallitehastest on kogu Lääne-mere rannikul. Kõik merega ühenduses olevad metallitööstuse alad, olgu see laevade ehitamine või parandamine, sadamate sisseseaded, sõjalised ülesanded merel jne., on tehase otsekohene eriala. Kuid peale selle võib tehas kasutada igasuguse masinlise metallitöö alal, olgu see raudteede, kaevanduste, kanalisatsiooni, veevärkide jne. ehitamine või varustamine, või hulgaline masinaehitus. Sellelt seisukohalt välja minnes tuleb tehase võimalikku turgu hinnata. Eesti siseturu mahutavus tellimiste alal, mis meie tehas võisid huvitada, ei ole sugugi nii väike, nagu harilikult ette kujutatakse. Tarvis on ainult meeletuleta vabariigi raudteid, mis viimasel ajal sadade miljonite eest tellimisi väljamaale andnud ja arvatavasti veelgi annavad. Linnavalitsusel on kavatsusel uulitsaraudtee ja veevärgi ehitus; põlevkivi tööstus hakkab ka katsete ajajärgust tegeliku tööstuse ajajärku jõudma. Üksi riigi põlevkivi tööstuse tellimised väljamaale ulatavad niisama sadandesse miljonitesse. Kõiki neid tellimisi võiks tehas täita, ja nende sisemaale andmine jätaks sadajad miljonid valuutat maale alale.

Teada on, et esimesed Saksamaalt prooviks tellitud põlevkivi destillatsiooni retordid oma ülesannetele ei vastanud. Põlevkivi destilleerimise ala on nimelt uus ja tarvitab enne hulk katseid, kuni tarvilik aparatuur õieti saab konstrueeritud. Sellel alal on sakslased ja inglased niisama vilumata kui kodumaa tehasedki. Kuna retortide ehitamise töö iseenesest ütle mata lihtne on, siis olid Vene-Balti tehasel kõige paremad lootused vastavate firmadega olemas olevate patentide asjus kokku leppida, nii et retordid siin oleks ehitatud. Sellekohased läbirääkimised olid juba lõpu-ajajärgus. Seda võimalust raskendab aga hiljutine valituse poolt maksta pandud määrus, mis põlevkivitööstuse varustust lubab tollita sisse tuua kuni 1. sept. 1924. Põlevkivitööstus võidab selle tollialanduse läbi ainult tühise summa, kuid Eesti metallitööstus kaotab tellimised, mis sadadesse miljonitesse võivad ulatada. Kasu ei ole sellest kellegile peale

nende väljamaa firmade, kes tellimised omale saavad, sest peab ometi tunnistama, et ka põlevkivitööstusele kasulikum oleks olnud sisseseadeid kodumaal tellida, kus tehased alati parandusteks ja täiendusteks käepärast oleks olnud.

Narva silla ehituse saime me oma kätte mitte sellepärast, et sellega kodumaa tööstust kuidagi toetada taheti, vaid ainult sellepärast, et meie kõige odavamad olime. Mitmesugustel põhjustel pidime silla ehitusele mitu head miljoni juure maksa ja peale selle nõutakse meie käest veel mitmemiljonilist viivustrahvi. Viivitustes süüdi ei ole aga mitte tehas, vaid need mitmesugused muutused, mis administratsioonis vahe peal olid, ja lõpuks ka mitte väiksel määral välispoliitilised sündmused (tööseisak Saksamaal).

Mis puutub välisurgudesse, siis on meil kõige paremad eeltingimised olemas, et oma kätte saada Vene kauba- ja sõjalaevastiku parandustöid, mille kohta meie läbirääkimistesse oleme astunud. Niisama on üks suurem Inglise lokomobiilide firma meie tehasest huvitatud, et siin Venemaa jaoks oma lokomobiile ehitama hakata, mis enne sõda tuhandetena Venemaal turgu leidsid. Niisama on meil lootus Vene lokomotiivide paranduseks tellimist saada, kui „Omse'ga“ tehtud leping 200 veduri parandamise asjus, mis praegu vahekohtus on, peaks likvideeritama.

Sellest näete, et väljavaated sugugi nii lootuseta ei ole, kui ainult asjast tarviliku energiaga kinni hakata ja valituse ja seltskonnast poolt tarvilik toetus ei puudu. Teid huvitava küsimuse kohta meie valmistuskulude kohta võime järgmist seletada. Kuna meie endisel ajal niihästi tooresmaterjaali kui ka kütte asjus sisseveost olenesime, on seisukord praegu teine. Meil on praegu odav kodune küteteaine põlevkivi näol olemas, mis meie tööstuse odavamaks teeb, nii et meie Inglise ja koguni Saksa vabrikutega võistelda võime. Meie jõujaam, mis, nagu Teil teada kõige suurem on Eestis, käib aprillikuust saadik põlevkivi küttega, mille tagajärjel meil praegu ka linnale võimalik oleks odava hinnaga voolu anda. Tehase oma sadama kaudu on meil igasuguse tooresaine sissevedu kõige vähemate kuludega seotud. Selles mõttes ei ole tehas sugugi halvemas seisukorras võrreldes väljamaa tehastega, mis tooresmaterjaali allikate läheduses asuvad, sest arusaadavalt

on valmis vabrikusaaduste vedu laevadel kallim, kui hulgaline tooresmaterjaali vedu.

Kuna meie tehas praegusel korral ainult tooresmaterjaali saamises väljamaast ära oleneb ja kütte poolest täielikult sisemaa poolt varustatakse, siis peab tehas teiste omalaadilistega välismail täielikult võistlusvõimuliseks pidama. Meie kalkulatsioonid, mida meie arusaadavalt avalikkuse ette ei või kanda, näitavad, et tehas seda ka täiesti on, millega seletatav väljamaa kapitaali huvi tehase vastu.

Viimaks ei saa nimetamata jätta ühte tähtsamat tegurit, mis Eesti metallitööstuse minevase, praeguse ja ka edaspidise tegevuse üheks algtingimiseks on – õppinud tööliskonda. Just selle teguri laialivalgumise eest hoidmiseks on tehase juhatus valmis kõige suuremaid ohvrid kandma, olgugi et silmapilklikes huvides kasulikum oleks tehas ajutiseks seisma jätta. Õppinud tööliskond ongi juba Tallinnas kokku kuivanud ja endiseid Tallinna vabrikute töölisi kohtate teie praegu maal kõige mitmekesisematel aladel. Nende kohus, kes meie tööstuse tulevikku usuvad, on katsuda veel kinni hoida kes siia on jäänud, ja neile tööd ja leiba muretseda.

Teie arvamine, nagu oleks tehas viimasel ajal ainult riigi toetuse varal töötanud, on ainult vormiliselt õige. Esiteks ei pea unustama asjalugu, et kõik, mis tehas praegu riigile võlgneb, tehase varandustega mitmevõrdselt kindlustatud on, ja teiseks maksab tehas riigile oma võla eest 8⁰/₁₀ aastas plus 1⁰/₁₀ komisjoni veerandaastas. See on harilik pangaprotsent ja ainult õige kaudsel teel võib siin tehase toetamisest riigi poolt juttu olla. Viimaks ei või unustada, et suurem osa sellest võlakoormast on tekkinud tehase sekvestri all olemise ajal, kuna tehas arusaadaval viisil võimata oli muudest kui riigi summadest finanseerida.

Rahaminister G. Vestel majanduspoliitilisest olukorrast.

Rahaminister G. Vestel on ajakirjanduse esitajatele järgmist seletanud, mis mõnede täiendustega „Päevalehe“ järele toome:

Meie rahalise seisukorra kohta on viimasel ajal tekkinud ärevaid teateid, nagu oleks meil mingi katastroof olemas või vähemalt tulemas.

On ette tulnud, et inimesed pole omale soovitava määral krediiti saanud, mis rahaturul tekitanud rohkem pinguloleva seisukorra kui mineval aastal. Rahalise pinguloleku peapõhjus on tänavuses kaubabilansis, mis 1922. a. omast märksa passiivsem. Kaubabilansi aktiivsus ja passiivsus võib rippuda mitmest faktorist. Võib oletada, et rahvamajanduses on mingi tagasimine. Meil seda ei ole, vaid ümberpöörduvalt, kaubabilans on meil passiivsemaks läinud sellepärast, et meie oma majandusliku arenemise tempot oleme liialt kiirendanud.

Võrreldes 1922. a. on meie eksport tänavu märksa tõusnud. 1922. a. oli meie ekspordi kogusumma 4,8 miljardi marka, tänavuse aasta 6-e kuu jooksul 2,7 miljardi marka, sellega oletades terve 1923. a. kohta 5,4 miljardi marka.

Võrreldes käesoleva ja läinud aasta väljavedu, on näha, et üksikud väljaveoained on pea täiesti kadunud, teised jälle juure tulnud.

Mineva aasta esimesel poolel oli tuntav vilja väljavedu. Veeti välja 345 milj. marga eest teravilja ja tangu ja 110 milj. m. eest jahu. Seda võib seletada väga hea viljasaagiga ja sel korral olnud võimalusega vilja Venemaale saata. Tänavu on vilja väljavedu pea täiesti ära jäänud. 1923. a. esimesel poolel on vilja välja veetud ainult 800.000 m. eest. Siia kohta tuleb tähendada, et meie maa ei ole vilja väljavedaja olnud. Läinud aastane väljavedu oli tingitud soodsast viljasaagist ja asjaolust, et sõja-aastate järeldusel läinud aastal ka rohkem vilja oli kasvatatud. Meie maa peaks edaspidi vilja kasvatama oma maa tarviduste piirides ehk juuregi vedama.

Teistel aladel, mis meil loomulikud on alaline progress.

Karjasaaduste väljavedu on kahekordselt suurenenud. 1921. a. tehti esimesi katseid väljaveoks, kuna 1922. a. saadi võid välja vedada 211 milj. m. eest. 1923. a. esimesel poolel on võid välja veetud juba 199 milj. m. eest. Või väljaveo soodsamad kuud on juuli, august ja september, nii et või väljavedu tuleb 1922. a. omast suurem 2½–3 korda.

Lina on 1922. a. välja veetud 988 milj. m. eest. Olevate andmete järele on lina veel võrdlemisi rohkesti järel, sest esimese poolaasta lina konjunktuur ei olnud müügiks just soodne.

Kartulite väljavedu on langenud, läinud aasta 136 milj. kõrval on see 1923. a. 1. poolel 22 milj. marka. Väljavedu sünnib suuremalt jaolt küll sügisel, kuid küsimus on, kui palju jõutakse kartulid nende tänavuse hilise valmimise juures enne külma tulekut välja vedada.

Elusloomi veeti 1922. a. välja 83 milj. m. eest, tänavu 64 milj. m. (tänavuse aasta arvud käivad 1923. a. esimese poole kohta).

Piiritust on välja veetud 1922. a. 172 milj. m. tänavu 81,5 milj. m. eest.

Põllutõõsaadusi on kokkuvõttes välja veetud 1922. a. — 2,3 miljardi m., tänavu aasta esimesel poolel 1,4 miljardi.

1922. a. veeti metsa- ja puutõõstuse saadusi välja 866 milj. m. eest, tänavu 384 milj. m. eest. Olevate andmete järele ei tule aasta kokkuvõttes tänavune väljavedu 1922. a. omast vähem.

Väljavedu on tänavuse vihmase suve tõttu hiljaks jäänud.

Puutõõstusliste saaduste väljavedu oli 1922. a. 1,3 miljardi m., tänavu 800 miljoni. m.

Suur tõus on puuvillatõõstuses. Läinud aasta 460 milj. m. asemel on toorest puuvilla juba tänavuse aasta esimesel poolel sisse veetud üksi 485 milj. m. eest.

Nahatõõstuses on suur tagasiminek. 1922. a. 40 milj. m. asemel on tänavune väljavedu 1 milj. marka.

Samuti on tagasi läinud tsemenditõõstus — 1922. a. 99 milj. m. asemel tänavune 19 milj. m. Põhjuseks on, et Port-Kunda vabrikut tabas õnnetus tulekahju läbi, mis vabriku produktiooni pooleks aastaks seisma pani. Teises kodumaa tsemendivabrikus Aseris on praegu käsil ümberkorraldus. Tuleb arvesse võtta praegust suurt tsemenditarvitust sisemaal, mis omalt poolt väljavedu vähendanud.

Tuletikke veeti 1922. a. välja 10,4 milj. m., tänavu 7,8 milj. m. eest.

Kokku näitab tõõstus progressiivset tendentsi. Väljavedu on tänavu märksa tõusnud, kuid selle vastu on sissevedu väljaveost tänavu palju suuremal määral tõusnud.

Import oli läinud aastal 5,6 miljardi, tänavusel aastapolel 4,1 miljardi, mis terve 1923. a. kohta annab 8 miljardilise sisseveo.

Teravilja, jahu, loomatoitu veeti sisse 1922. aastal 597 milj. eest, tänavu ½ a. juba 476 milj. m. eest. Sisseveetud viljast on suurem protsent nisuterad, mis suuremate veskite töötama hakkamisel kohapeal jahvatatakse.

Edasi on toidu- ja maitseainetest sisse veetud:

	1922. a. milj. m. eest	1923. a. I poolel milj. m. eest
riisi	45	30
heeringaid	112½	96
suhkrut	500	277
teed	30	48
tubakat	102	78
alkohoolilisi jooke	28	13

Kuriosumina on aiavilja sisse veetud tänavu 4,5 milj. m. eest, sellest värskeid kapsaid 1 milj. ja sibulaid 2,5 milj. m. eest.

Õunu, marju, tsitrone ja muud puuvilja on tänavu sisse veetud tervelt 40 milj. m. eest.

Tõõstussaadustest on sisse veetud valmisnahku 1922. a. 64 milj., tänavu 90 milj. m. eest, puuvillast riidet 1922. a. 236 milj., tänavu 203 milj. m. eest. Vähenenud on klaasi ja muu kauba sissevedu.

Kõige rohkem on kasvanud põllutõõmasinate ja muude jõumasinate sissevedu. 1922. a. oli nende sisseveo summa 759, nüüd 908 milj. marka.

Nii veeti sisse (esimene arv käib 1922. a., teine 1923. a. 1-se poole kohta): rehepeksumasinaid 68 milj. — 65 milj. m. eest, fraktore 23 milj. — 32 milj. m. eest, põlluväetist 36 milj. — 29 milj. marga eest.

Loomulikult annab väljavedaja välja-veetava kauba väärtuse vähema üles, kuna sissevedaja seda suuremalt üles annab. Differenti tuleb mõlemalt poolt arvestada, 10% peale, millega kaubabilans paraneb 20% võrra.

Sissetulekute, mis kaubabilansist puuduvad, on veel transiitkaubandus, mis riigile annab otsekoheseid sissetulekuid raudtee- ja sadamamaksude näol. Ameflikus kaubabilansis puudub veel meie laevade teenistus väljamaal ja Eestis mahutatud väljamaa kapitaal.

Salata ei saa ka salakaubavedu. Selles on suurem väljavedu.

Maksubilans, mis 1922. a. absoluut aktiivne oli, näitab tänavu teatavat passi-

viteeti. See on rahaturule raskusi toonud ja rahaturu pinguli viinud. Nagu eelpool tähendatud, on pingulioleku põhjuseks rahvamajanduse arenemise liig kiire tempo. On võimalus: 1) praegust tempot edasi lasta ehk suurendada, milleks tarvilik vastavaid kapitaale muretseda, 2) tempot vähendada.

Praeguse kiire tempo läbiviimine on raske ehk koguni võimatu. Tuleks suurel määral juure soetada väljamaa kapitaale. Viimane tuleks meile kas peremehena ehk võlauskujana. Mõlemate sammude ettevõtmine nõuab finanspoliitika juhtimisel suurt ettevaatust. Esimese tee tarvitamine oleks meie tööstuse väljamaalastele kätte mängimine, kuna teist teed tarvitada — krediiti saada rasketel tingimistel, mil tuleviku kasu ette näha ei ole, samuti ei või. Välislaenu võib teha ainult siis, kui see mõlemale poolele kasulik. Sarnast laenu tegemist saab aga läbi viia ainult järkjärguliselt ja aegamööda.

Nii tuleb jääda majanduslise arenemise praeguse tempo juure, ühtlasi kombineerides väljamaalt laenu saamisega.

Meil tahetakse üldiselt liialt ette võtta, vaatamata selle peale, kas ettevõtte elujõuliseks saab. Paljud ettevõtted on meil avatud sõjaoludes ja nende nüüdne edasiarendamine oleks kahjulik. Võetakse tihti rohkem ette kui jõud jaksab. Et ettevõtet siiski läbi viia, soovitakse 2–3-kordset krediiti.

Tollide kõrgendusega, mida soovitatud, ei saa nõus olla asjaolu tõttu, et sellega liialt suur proteksionism sisse seatakse. Otsekohe tarvituse artiklite tollikõrgendusega tuleks suur elukalliduse tõus, kuna tollide kõrgendamine luksusartiklite pealt ei annaks suurt tagajärge. Kui loomulikust piirist tollimaksudes üle minna, siis edeneks salakaubavedu, millele raske täielikult tõket teha.

Tollimaksudes on üksikuid muudatusi siiski kavatsatud. Alkohooliliste jookide tolli on juba 1. aug. 30% ümber kõrgendatud. Tuleval nädalal esitab rahaministerium vabariigi valitsusele ettepaneku üksikute tollimäärade kõrgendamiseks.

Krediitpoliitikas on rahaminister Eesti Panga tähelepanu juhtinud krediidi piiramise tarviduse peale. Krediidi piiramist on tarvis arvesse võtta, et tarbetuid laiatusi ära hoida.

Lõpuks tähendas rahaminister, et naiiv ja absurdne on arvata, nagu oleks Eesti margal karta mingit katastroofi. Riik ei ole praegu oma rahatagavaradest välja andnud ühtki penni. Kui mingit hädaohtu peaks olema, siis võib riik oma kullavaluuta tagavaradega kohe vahele astuda. Võimalik on välislaenu saamine.

Praegu on riigikassa poolt väljaantud paberraha kindlustatud 120 prots. kulla ja kullavaluuta deviisidega. Kui riigikassa emissioonide juure arvata Eesti Panga emissioon, oleks ka sel juhul see $\frac{2}{3}$ -ga kullas ja kulladeviisidega kindlustatud. Üldises kokkuvõttes tuleb jääda rahvamajanduse arendamise mõõduka tempo juure, mis vahepeal võimaldab jälle oma kapitali juurekasvamist. Ei ole mingit põhjust ärevuseks, kuid tähendamata ei saa jätta, et praeguse rahvamajanduse arendamise juures on peatingimuseks, et igal tuleb piirduda oma jõu järele.

Eesti Panga laenupoliitikast.

Eesti panga dir. hra J. Sihveri seletused ajakirjandusele.

Etteheidete puhul, nagu oleks Eesti pank laenude andmise täitsa lõpetanud ja sellega ärid ning erapangad raskesse seisukorda pannud, andis Eesti panga dir. hra Sihver ajalehtede esitajatele seletusi, mille „Kaja“ järele toome:

Et praegusest olukorrast aru saada, tuleb jälgida laenudeks väljaantud summa kasvamist viimase aasta jooksul.

1. juulil 1922. a. oli Eesti panga poolt väljaantud laenude kogusumma 1.630.962.000 mk., 1. aug. 1923. a. aga 4.085.286.000 mk.; sellega oli laenude juurekasv ühe aasta jooksul lähemalt $\frac{2}{3}$ miljardi mk.

Et laenude summa nimet. aja jooksul nii suureks kasvas, on seletatav sellega, et Eesti pank üle riigi igal pool omad osakonnad avas ja laenusaamise võimalused selle tõttu rahvale lähemale nihkusid.

Teiseks põhjuseks on asjaolu, et meie majandusline läbikäik viimasel ajal väga palju suurenenud on (väliskauband. kasvamine, majade ehitamine, põllutööriistade muretsemine jne.); kõik see tarvitab raha ja sellest tulebki alatasa kasvav nõudmine laenude järele.

Laenusummade juurekasvu viimase aasta jooksul kuude viisi jälgides leiame, et juurekasv oli kõige suurem 1. a. detsembris, mil Eesti panga osakonnad juba kõik töötasid. Sellest ajast algab laenusummade juurekasvu vähenemine, peaasjalikult krediitide piiramise tagajärjel panga juhatuse poolt. Kuid nagu tähendatud, on aastane juurekasv siiski ligi 2½ miljardi.

Protsentuaalne vahetõrge laenu liikide ja väljaantud kogu laenu vahel oli 1. juulil s. a. järgmine:

Tööstuse peale antud	Mk. 1.850.000.000	ehk 47 ^{0/0}
Kaubanduse peale antud	" 653.376.000	ehk 17 ^{0/0}
Põllumajand. peale antud	" 620.000.000	ehk 15½ ^{0/0}
Erapankadele antud	" 407.850.000	ehk 10 ^{0/0}
Omavalitsustele antud	" 155.336.000	ehk 4 ^{0/0}
Ehituse peale antud	" 133.074.000	ehk 3½ ^{0/0}
Kirjastustele antud	" 51.532.000	ehk 1,3 ^{0/0}
Seltskondl. asutustele	" 24.426.000	ehk 0,6 ^{0/0}
Mitmesug. ettevõtetele	" 44.261.000	ehk 1,1 ^{0/0}

Selgub, et kõige rohkem on laenu saanud tööstus. See on seletatav sellega, et meil tööstuse alal on hulk suuretegevõtteid, missuguseid põllumajanduse ega teistel aladel ei ole. Tööstusettevõtetest on finanseeritud peaasjalikult neid, mis ekspord kaupa valmistavad ja sellega meie kaubabilansi aitavad tasakaalus hoida (tekstiilvabrikud).

Ka mõned suuremad metallitööstused on suuremat toetust saanud, kuigi vast ainult selleks, et töölisteküsimuse teravaksmine ära hoida. Kesk- ja väiketööstusi on hoopis vähemal määral finanseeritud sel lihtsal põhjusel, et nende minevik tundmatu on ja et nad tarvitlikku kindlustust pakkuda ei suuda. Kaubanduse alal on laenusid antud peaasjalikult import-firmadele. Põllumajandusliste laenu alla kuuluvad ühistegeliste asutuste kaudu antud laenud, samuti ka põllupidajate poolt firmadele põllutööriistade eest antud vekslid, mis Eesti panka edasi diskonteeritud; lisaks nendele tulevad arvata riiklikud laenud, mis asunikudele ja piimaühisustele välja antud.

Erapangad saavad laenu oma vekslite edasidiskonteerimiste teel Eesti pangas.

Millegi pärast on meie erapangad arvamisel, nagu peaks riigipank neile operatsioonideks laenu andma.

Tõepoolest on asi nii, et riigipank toetab erapankasid ainult hädakorral, näit., kui neil hoiusummade väljamaksmiseks raha puudub.

Erapankadele antud laenu summa oli 1. jaan. s.a. 284 milj. mk., 1. aug. aga 407 milj. mk., mis näitab, et ka nende laenusumma suurenenud on.

Ehituste peale on Eesti pank laenu annud 50 milj. hüpoteegi panga kaudu; see summa läheb majade parandamiseks.

Laenu piiramise põhjused.

Kuigi Eesti pank seni krediitide andmist väga tuntuvalt piiranud ei ole, on tendents sinna poole siiski olemas.

Põhjused selleks on järgmised: Eesti panga aruanne näitab, et pank veel juulikuus laenusid rohkem on välja annud, kui tagasi saanud. Edaspidiseks tegevuse sihtjooneks on – laenusid mitte rohkem välja anda, kui tagasi maksetakse.

Tegevuse piiramise põhjuseks on rahu puudus. Eesti pangal on tarvitada hoiussummad ja emissioon. Hoiussummad aga ei kasva ühes ärilise läbikäigu suurenemisega; emissiooni õigus on peaaegu ära tarvitatud.

Kolmas põhjus, miks krediiti piiratakse, on soov ülevaadet saada, kuidas seni antud laenu majanduslise elu peale mõjuvad.

Ei saa tähendamata jätta, et meil on märgata liig suurt ettevõtlikkust, mis kapitaliga kokkukõlas ei ole. Asutatakse ettevõtteid ilma kapitalita ja tahetakse neid ülespidada ainult laenu abil. Ka firmade ärikulud on kergemeelselt liig suureks aetud. Ostetakse rohkem kaupa, kui võidakse läbimüüa; tolliladud on seismajäänud kaubaga täidetud, mida täitsa surnud kapitaliks tuleb lugeda. Kui veel arvesse võtta ettevõtete direktorite arvu ja nende tarvitada olevaid autosid, siis peab ütleva, et ärikulud osalt oskamatusel, osalt kergemeelsuse tõttu liialt suured on.

Laenu piiramine peab inimesi õpetama enam-vähem oma kapitaliga töötama.

Krediidi piiramise tagajärjed.

On öeldud, nagu tahaks Eesti pank katastroofi välja kutsuda ja rohkearvulisi pankrottijäämisi tekitada.

Aruanded näitavad, et eelmisel aastal protesteeritud vekslite summa suurem oli kui käesoleval aastal, olgugi et laenusid vähem oli välja antud. 1. aug. oli Eesti pangas protesteeritud vekseid ainult 349.000 marga eest, laenusumma aga üle 4 miljardi.

Üleüldiselt ulatab käesoleva aasta laenusumma kõikides pankades kokku 6 miljardini, sellest summast on protesti läinud ainult $\frac{1}{2}$ %, ja seda sel ajal, kui laenusid juba piirama hakati. Nagu öeldud, oli protesteeritud vekslite summa eelmisel aastal suurem, järjekult, krediitide piiramine ei ole majanduslise elu peale halvavalt mõjunud ega katastroofe välja kutsunud. Krediitide piiramine oleks ainult abinõu majanduslise elu tervendamiseks; inimestel tuleb harjuda äri ajama nende käes tarvitada oleva kapitaaliga.

Lõpuks tuleb tähendada, et Eesti rahvamajandus midagi ei kaota, kui mõni ilma kapitaalita töötav ettevõtte oma ukseid sulub.

Eesti-Vene vaheline kaubandus 1920., 1921. ja 1922. a.

(Kaub.-tööst. min. kokkuvõtte.)

Vaatamata selle peale, et Vene ostujõud liiga langenud, omandas kaubitsemine Venega siiski tähtsa osa.

Läinud aastate statistilised andmed tõendavad, et meie väljavedu Venemaale on järjest kasvanud: 1920. a. väljavedu oli 1.300.000 p., 1921. a. — 2.080.000 p. ja 1922. aasta — 3.836.000 p. Meie väljaveos seisis Venemaa 1920. ja 1921. a. teisel kohal (esimel kohal Inglismaa 45% ja 39%), aga 1922. a. esimesel kohal $25,0\%$ (Inglismaa 22%).

Sissevedu Venemaalt on väike: 1920. a. — $0,2\%$, 1921. a. — $1,3\%$ ja 1922. a. — $6,8\%$ kogu meie sisseveost.

Sisseveetavate kaupade hulgas seisavad esimesel kohal petroleum, nafta ja määrõlid, võttes oma alla 65% kogu sisseveost Venemaalt. Teiste riikidega võrreldes seisab Venemaa nende ainete sisseveos teisel kohal (peale Saksamaa) — 172.700 p., 18% üldisest õli- ja naftasaaduste sisseveost (951.400 p.). Teisel kohal Venemaalt sisseveos on metsamaterjaal (22. a.) $22,5\%$ kogu sisseveost Venemaalt, ja $33,7\%$ üldisest

metsamaterjaali sisseveost. Teisi kaupsid on sisse veetud tähtsuseta määral. Venemaa on olnud meie peajasalikkult väljaveo maaks.

Pea väljaveoained läinud kolmel aastal on olnud toiduained ja paber. 1920. aastal veeti välja toiduaineid 921.000 puuda, paberit 372.000 puuda, 1921. a. — 1.230.000 p. toiduaineid ja 756.000 p. paberit, 1922. a. — toiduaineid 2.063.000 puuda ja paberit 1.191.000 puuda. Nagu ülevaltoodud andmetest näha, on nimetatud saaduste väljavedu arvuliselt järjest kasvanud. Tähtsamad Venemaale väljaveetud toiduained olid 1922: (arvud tuhandetes puudades) kaer — 706, oder — 274, rukis — 140, rukkijahu — 320, kartulid — 270, sealiha ja rasv 28.

Meie paberi väljaveos on Venemaa esimesel kohal — sinna läks $89,6\%$ kogu meie paberi väljaveost. Ainukeseks turuks läinud aastal on Venemaa meie värnitsatööstusele olnud (775 puuda 1.010.000 marga väärtuses). Üheks peaturuks on Venemaa ka meie seebitööstusele olnud. Kogu meie seebi väljaveost 11.778 puuda 11.573.000 marga väärtuses langeb Vene peale 11.564 puuda 11.267.000 mk. ja Läti peale 209 p. 300.000 marka.

Parknahkade väljaveos seisab Venemaa esimesel kohal kogu meie parknahkade väljaveost; 10.216 p. 40.482.000 mk. langeb Vene osaks 9.867 p. 39.982.000 — $96,6\%$. Meie tooresnahkade üldväljaveost langeb Vene osaks (2.650 p.) 15% — 10.350.000 marga väärtuses.

Nahkade sissevedu Venest on võrreldes väike: parknahkasid 1082 p. 4% ja tooresnahkasid 3.600 p. $4,8\%$ nahkade üldsisseveost.

Kolme läinud aasta kaubandust Venega vaadeldes, näeme, et toidu- ja maitseainete väljavedu protsentuaalselt on vähenenud, aga vabrikusaaduste eksport Venemaale on järjest elavamaks muutunud.

Eesti-Soome vaheline kaubandus 1920., -21. ja -22. a.

(Kaubandusministeeriumi kokkuvõtte.)

Kaubitsemine meie lähema naabri ja vennasrahvaga on läinud aastatel väga elav olnud. Seda ei tule mitte iseäralise rahvustunde ehk sümpaatiaga seletada, vaid ta põhjeneb puht majanduslistel huvidel ja sidemil. Peale Vene ja Rootsi on Soome

ainukeseks maaks, kus meie põllumajandus oma saadustele kindlamat turgu on leidnud. Ainult ülalnimetatud kolme riiki on meil toidu- ja maitseaineid palju enam välja veetud kui neist sisse toodud. Et Eesti majandus peajasjalikult põllupidamisel tugeneb, peab iseäralist hoolt selle eest kandma, et meie põllusaadused kindlat ja väärilist turgu leiaks.

Kaupade läbikäigus on Soome läinud aastal neljandal kohal seisnud.

Protsentuaalselt kui ka arvuliselt (kaalu järele) on 1920. ja 1922. a. meie väljavedu Soome sisseveost suurem olnud. Markades on 1922. a. väike ülekaal sisseveos (sissevedu 356,5 miljoni, väljavedu 326 miljoni). 1921. aasta sissevedu Soomest on väljaveost märksa suurem — sel aastal toodi Soomest sisse iseäranis palju põletispuid — 394.000 puuda (1922. a. — 120.000 p.), petroleumi — 19.334 p. (1922. a. —), bensiini — 3.387 p. (1922. a. — 225 p.), kuna 1921. a. väljaveos Soome puudub täitsa tsement, mida 1922. a. 183.000 p. sinna veeti; liig vähe on ka 1921. a. metalli ja metallkaupadid meilt Soome veetud — ainult 5.500 puuda, kuna nende ainete väljavedu 1922. a. 239.000 puuda oli.

Nagu arvud näitavad, ei või üldiselt võttes Soomemaad meie eksport- ei ka import- maaks nimetada. Kogu sisse- ja väljavedu on pea tasakaalus. Kui vahetatud kaupadid üksikasjaliselt ehk gruppide järele vaadelda, siis saame järgmise pildi. Sisseveos Soomest esimesel kohal on paberi tooresained: tselluloose ja puumass. Soome, peale Rootsi, on meile ainukeseks selle kauba pakkujaks. 1921. a. toodi Soomest 46.561 p. tsellulooset ja 244.188 p. puumasset sisse (kokku 24,1% meie üldsisseveost Soomest). 1922. a. — tsellulooset 177.251 p., puumasset 431.258 p. (kokku 45% meie 1922. a. üldsisseveost Soomest). Need arvud näitavad, missugust domineerivat osa meie sisseveos Soomest paberi tooresained mängivad. Teiseks, pea ainukeseks maaks, kust meile veel tsellulooset ja puumassi sisse veetakse, on Rootsi (1922. a. tsellulooset — 81410 p. — 28,9% ja puumassi — 78.965 puuda — 14%). Teisel kohal sisseveo väärtuse järele seisavad tekstiil- ja riidekaubad: 1921. a. — 12.049 p., 1922. a. — 9.700 p. — 67.271.433 m. väärtuses. 1921. a. on rohkem sisse veetud villast riidet 8.585 p.; 1922. a. — 694 p. ja mitmesuguseid tekstiilkaupadid. Tekstiilkaupade sisseveost väärtuse järele 1922. a. langeb Soome osaks 7,1% (kolmas koht peale Saksa —

ja Inglise — 27,1%). Kogu meie sisseveost Soomest teevad tekstiil ja riidekaubad 18,9% välja. Tähtsamad selle grupi ained olid: puuvillane riie 1921. a. — 4.274 p., 1922. a. — 5.880 p. (35.973.520 m.). (Esimesel kohal 1922. a. Saksamaa — 17.435 p., teisel kohal Inglismaa — 9.381 p., kolmandal — Soome). Villase riide sisseveos (1922. a. 694 p.) jääb Soome neljandale kohale (esimesel — Saksa, teisel — Inglise, kolmandal — Danzig). Kolmandal kohal seisab Soome ka puuvillase lõnga ja niidi sisseveos. 1921. a. — 822 p., 1922. a. — 787 p. Esimesel kohal on siin Inglismaa — (1922. a.) 4002 p., teisel Saksamaa — 1.786 p. Oige rohkesti on Soomest ka valmisriideid sisse toodud (1922. a.) 224 p. (2.668.000 m.), kuid hiigla ülekaal on ka siin Saksamaa käes — 2.470 p. (19.443.375) meie üle 3.550 puuda 28.419.618 m. valmisriiete sisseveost. Toidu- ja maitseainete sisseveo poolest on Soome seitsmendamal kohal (2,7% meie toiduainete üldsisseveo väärtusest 1922. a.). Meie üldsisseveost Soomest teevad toidu- ja maitseained välja (1922. a. — markades) 12,2%. Sisse veetud on toidu- ja maitseaineid 1920. a. — 120.045 p., 1921. a. — 155.251 p. ja 1922. a. — 34.609 p. Protsentides — kogu veost, mis Soomest meile tuli, teeb see välja: 1920. a. — 39%, 1921. a. — 13%, 1922. a. — 7%. Toome siin kõrvuti paremaks võrdluseks ka nende ainete väljaveo meilt Soome läinud aastatel: 1920. aastal veeti Soome toidu- ja maitseaineid 208.525 puuda, 1921. a. — 284.273 p. ja 1922. a. — 835.126 p. Protsentides kogu meie väljaveost Soome oli see 1920. a. — 69%, 1921. a. 69%, 1922. a. 60%. Nagu arvud näitavad, on toidu- ja maitseainete sissevedu Soomest järjest kahanenud, kuna nende ainete väljavedu on võrreldes suur ja konstantne.

Sõidu- ja veoriistade, kui ka masinate ja tööõude sisseveos asub Soome (väärtuse poolest) teisel kohal 37.385.450 m. (1922. a.) — 4,9% nende kaupade üldsisseveost ja 10,5% kogu meie Soome sisseveost. Kaalu järele on neid kaupadid 1921. a. — 20.623 p. ja 1922. a. — 18.231 puuda ja 447,49 tn. + 3 laeva sisse toodud. Saksamaa käes on siin jälle suur ülekaal — 551.423 p. ja 791.20 tn. + 1 paat. Väärtuse järele — 79,6%. Tähtsamad selle grupi kaupad 1922. a. olid: veoautod (4.600.000 m.), autobussid (5.000.000 m.), rehepeksumasinaid (4.535.000 m.), põllutöömashinaid — 1.393.700 m. Soomest on ka suuremal määral ehituskiva sisse toodud — 225.996 puuda (3.314.000 m.) — 91% meie

1922. a. 248.600 puudalisest ehituskivi sisseveost. Kriiti on 1922. a. Soomest 11.192 puuda sisse toodud — 20% (Daanist 32.000 p., Lätist — 15.000 p.).

Klaaskaupasad tuli 14.802 p. — 13% meie 1922. aasta 111.947 puudalisest klaaskaupade sisseveost.

Eesti väljaveos Soome paistavad silma oma väärtuse poolest kahe grupi ained: toidu- ja maitseained ning tekstiil- ja riidekaubad. Kaalu järele on ka suuremal hulgal kivi ja mullasaadusi (tsement) kui ka metalli ja metallsaadusi välja saadetud.

Väljaveetavatest toidu- ja maitseainetest, mille hulk arvuliselt kui ka protsentides eelpool on ära tähendatud, olid tähtsamad: kartulid 1921. a. — 171.614 p., 1922. a. — 636.297 p. (38 milj. mk.) — 22,3% meie 1922. a. kartulite üldväljaveost (Saksamaale 1922. — 1.136.724 p., Belgiasse — 465.612 p., Venemaale — 269.397 p., Inglismaale — 186.562 p.; üldväljavedu — 2.845.189 p.). Kartulijahu 1921. a. — 18.359 p., 1922. a. — 80.175 p. (33.186.900 m. — 93% meie 1922. a. kartulijahu üldväljaveost.) Loomaliha 1921. a. —, 1922. a. — 36.375 puuda (18.808.250 m.) 84% meie loomaliha üldväljaveost. Või väljaveos Soome seisab ka neljandal kohal: 1921. a. 4 p., 1922. a. — 3.020 p. (11,2 miljoni) 4,9% meie 1922. a. või üldväljaveost. Rootsi — 31.971 p., Inglismaale — 14.280 p., Daani — 8.341 p., Venemaale — 2.550 p., Saksamaale — 608 puuda: üldväljavedu — 61.010 p.). Munade väljaveos seisab Soome kolmandal kohal: 1921. a. — 1.065 p., 1922. a. — 1090 p. — 13,6% meie 1922. a. munade üldväljaveost (Rootsi — 17.145 p., Inglismaale — 528 p., Lätisse — 484 p.). Oliikookisid on läinud aastal õige rohkesti Soome välja saadetud — 4.835 p. (1.088.610 m.), Inglismaale — 6.013 p., Saksamaale — 3.393 p., Rootsi — 3.082. Önu on meil peaaesjalikult Soome saadetud: 1921. a. 69.986 p. 1922. a. — 20.118 p. meie üld 1922. a. 20.168 puudalisest õunte väljaveost. Ka sigurid ja sibulaid on meil peaaesjalikult ainult Soome saadetud: 1922. a. sigurid 12.069 p. (1.560.000 m.), sibulaid 3.403 p. (2.326.600 m.).

Tekstiil- ja riidekaupasad on Soome saadetud 1921. a. — 90.741 p. ja 1922. a. 59.686 p. 21-se aasta ülekaal on seletatav selle aasta suuremal määral linade ja takkude väljaveoga. Tekstiil- ja riidekaupade väljaveo väärtus meilt Soome 1922. a. tegi välja 7,7% meie üld nende kaupade välja-veost ja 37,4% kogu väljaveost Soome. Kõige rohkem on linu välja saadetud: 1921.

a. 77.605 p., 1922. a. 56.588 p. (103,6 milj.) 9,8% meie linade üldväljaveost. (Belgiasse 170.690 p., Inglismaale 167.029 p., Saksamaale 118.017 p., Prantsusmaale 68.092 p., Rootsi 725 p., Daani 1.016 p.: üldväljavedu — 589.694 p. (987.859.450 mrk.).

Puuvillast riidet on Soome välja veetud 1921. a. — 2.712 p., 1922. a. — 1.598 p. (11.896.400 m.). (Sisse veetud 5.880 puuda — 35.973.520 m.). Linast riidet 1922. a. — 491 p. (4.920.750 Emk.).

Mineraalainetest on Soome õige suurel määral tsementi ja gipsi saadetud. Tsementi on Soome 1922. a. välja veetud 178.420 p. (13.846.011 m.) 14,1% meie tsemendi 1922. a. üldväljaveost. (Rootsi — 619.953 p., Daani — 292.207 p., Lätisse — 128.517 p., Inglismaale — 44.350 p., Saksamaale — 3.371 p., üldväljavedu 1922. aastal 1.266.820 puuda 98.086.811 m.).

Gipsi on meil ainult Venemaale 12.607 p. ja Soome 6.533 p. (508.050 m.) välja saadetud.

Sarvloomasid on ka läinud aastal Soome kõige rohkem välja saadetud 1.280 tükki 13.710.000 m. väärtuses. (Rootsi 409 tükki 5.395.000 marka). Sigu ja pörsaid on Soome (1922. a.) saadetud 506 tk. 2.024.000 mrk. (Lätisse — 3.927 tk., Saksamaale — 2.230 tk., Rootsi — 1.321 tk.).

Peale Inglismaa on meilt Soome ka suurel määral linaseemneid välja saadetud — 1921. a. — 1000 p., 1922. a. — 64.412 p. 33,4% meie 1922. aasta linaseemnete üldväljaveost.

Kokkuvõttes võib öelda, et Soome peaaesjalikult on olnud meie kartuli, kartulijahu, liha, või, linade ja tsemendi turuks; sisse toodud Soomest aga on peaaesjalikult paberitooresaineid, puuvillast riidet, sõiduabinaid ja põllutööriistu.

Leedu majandusest.

Leedu panga bilans oli 15 aug. s.a., võrreldes bilansiga aasta algusel, nagu allamal (milj. Lt.):

Aktiva	15. aug.	13 jaan.	+ ehk -
Kulla fond	16,4	15,6	+ 0,8
Hõbeda fond	0,2	0,0	+ 0,2
Kindel välisvaluuta	35,4	22,2	+ 13,2
Muu välisvaluuta	0,0	0,0	-
Diskont ja laenu	13,9	13,1	+ 0,8
Muud aktivad	8,1	4,1	+ 4,0

Passiva			
Osakapitaal	12,0	12,0	-
Rahamärgid liikvel	52,0	37,6	+ 14,4
Deposiidid ja hoiusummad	7,0	3,9	+ 3,1
Muud passiivad	3,0	1,6	+ 1,4
Bilans	73,9	55,1	

Selles edenemises on iseäranis huvitav asjalugu, et pank oma emissiooni on suurendanud peaaegu ainuüksi kindla välisvaluuta kokkuostu teel. 7 kuu jooksul on laenu kasvanud ainult Lt 0,8 milj. võrra. Iga väljalastud pangatäht on kuni tänaseni kulla ja kindla välisvaluutaga täielikult kaetud. Sel moel loodud Leedu valuuta on küll kindel, kuid rahaaparaadil kui niisugusel puudub tarvilik elastiikkus, mille tagajärjel riik majandusalal rasket kriisi üle elab. Panga poolt väljaantud laenude summa ulatab vaevalt Emk. 500 miljonini, kuna samal ajal Eesti Panga laenude summa on ligi 10 korda suurem. Kuni Leedu iseseisva rahaüksuse loomiseni oli Leedus seaduslikuks maksuabinõuks, nagu teada, Saksa (Ost-) mark. Selle katastroofiline langemine sundis Leedut oma rahaüksust looma. Sealjuures valdas uue rahaüksuse loojaid niisugusel määral hirm valuuta langemise eest, et nad kindlale valuutale muud nõudmised, mis healt rahakorralduselt nõutakse, ohvriks tõid. Selle tagajärjel on saftunud Leedu panga põhikirja äärmiselt karmid tingimised, nagu nõudmine, et üks kolmandik pangatähtede emissioonist olgu kaetud kõliseva kullaga (mitte kindla valuutaga), ettekirjutused, et pank ainult kolmekuulisi ärivekslid võib diskonteerida, et pangal enesel ei ole õigust laenusid teha, hüpoteegi krediiti anda, äriettevõtete aktsiaid pandiks võtta jne. Arusaadav on, et sellest mõõdapääsemata krediidiraskused tõusevad (rahamärkide puudus l), sest Leedus, mis 90% põllumajandusline riik on, on tarvidus pikemaajalise krediidi järgi kahtlemata veel suurem kui meil.

Leedu väliskaubandus esimese veerandaasta eest oli tuntavalt passiivne. Sisseveo piiramiseks on kõrgendatud tollisid mitmesuguste ainete pealt, muu seas ka riide, lõnga ja kalakonservide pealt. Sissevedu katsutakse ka oma tööstuse edendamise teel vähendada, millise otstarbega Leedu pank avaramal käel tööstusettevõtte-

tele on hakanud laenusid andma. Muu seas alustas hiljuti tegevust teine suurem riidevabrik (Yrodupes) 150 töölisega. Tikuvabrikute tootmisvõime ulatab 300.000 karbini päevas, millest arvatakse, et ta siseturgu suudab rahuldada. „Ukio Bankas“ kavatses tuleval kevadel asuda suhkruvabriku ehitamisele.

Uued raudteed. Leedu valitsus peab praegu läbirääkimisi väljamaa rahameestega uute raudteede ehituse finantseerimise üle Leedus. Kavatsed uuest teedest oleks tähtsamad Kovno-Tauroggen-Meemel ja Shavli-Telshi-Meemel. Nende teede ehitusega tahetakse tuleval kevadel algust teha. Muuseas tohiks see meie tsemendi vabrikutele huvitav olla.

Viinamonopoli sisseseadmisega Leedus on suurenenud tarvidus viinavabrikute sisseseadete järele. Monopol ei ole veel teostatud, kuid seda on oodata lähemal ajal.

Eesti posti ja telegraafi tegevus 1919–1922.

„Eesti Statistika Kuukiri“ nr. 5 sisaldab kokkuvõtte Eesti posti ja telegraafi tegevuse kohta, millest mõned tähtsamad andmed laseme järgneda.

	1919	1920	1921	1922
Postikontorite arv	107	111	115	118
Postiagentuuride arv	16	40	64	91
Postiametnikkude	1241	1346	1444	1559
Posti sissetulekud (milj. m.)	4,5	29,0	59,8	86,9
Telegr. aparatuuride arv	90	141	148	164
Telegraafi sissetulekud (milj. Emk.)	3,3	36,2	71,1	69,6
Telefoni aparatuuride arv	-	3352	4738	6496
Telef. sissetul. (milj. m.)	1,8	10,4	32,6	50,3

Selle järele on meie postiasjanduse alal kõige kiiremini kasvanud telefoniasjandus.

Viimastel aastatel on post järgmisel arvul saadetusi edasi toimetanud:

	1919	1920	1921	1922
Kirju, äripaberisi, ajalehti jne. (milj. tk.)	21,6	38,8	32,6	36,5
Postipakkisid (tuh. tk.)	72,1	47,5	46,6	120,9
Raha- ja väärtusandisid (tuh. tk.)	119,4	168,1	178,9	254,1

Telegrammisid on läinud aastal üleüldse läinud ja tulnud 1.018.455, milles oli 17.244.775 sõna, neist oli 8.916.431 sõna

maksulisi, 2.767.761 maksuta ja 5.560.583 läbiminevaid.

Telefoni on tarvitatud läinud aastal kohalisteks kõnedeks abonentide vahel 5.485,5 tuh. korda, millest linnade peale langeb 5.000,3 tuh. kõnet ja viimasest arvust Tallinna peale 3.710,1 tuh. kõnet. Kaugekõnesid on olnud 1.358,2 tuh. sise-maalist ja 23,1 tuh. väljamaalist (Helsingiga).

Keskmiselt tuleb ühe elaniku kohta:

	Üldse posti-saadetisi	Sellest kirju postikaarte jne.	Telefoni kõnesid gramme	Tele-
Linnades	117,7	65,0	22,5	3,2
Maal	6,7	5,8	1,7	1,7
Keskmiselt riigis	33,8	20,2	6,7	0,9

Kõige vähem tuleb maaelaniku kohta postisaadetisi Saaremaal (1,8) ja kõige rohkem Virumaal (11,2). Linnades tuleb kõige enam postisaadetisi Tallinna peale (165,5), kellele järgneb Tartu (90,6) ja Narva (62,6).

Kroonika.

Eesti kaubalaevastiku 1922. a. ja tegelik juurekasv 1923. a. esimesel poolaastal.*)

(Statistika Keskbüroo kokkuvõtte).

	Aurulaevad		Mootorlaev		Mootorpurj.		Purjelaevad		Praamid		Kokku	
	Arv	Mahu rg. t.	Arv	Mahu rg. t.	Arv	Mahu rg. t.	Arv	Mahu rg. t.	Arv	Mahu rg. t.	Arv	Mahu rg. t.
Eesti kaubalaevastik 1923. a. algul (19 rg. ja suuremad)	68	3340	6	161	23	3113	243	18273	34	4843	374	59795
Juurekasv 1923. a.:												
kodumaal ehitatud	—	—	1	180	—	—	5	369	2	137	8	686
ostetud väljamaalt	4	1499	9	70	3	482	6	942	—	—	22	2993
Kokku:	4	1499	10	250	3	482	11	1311	2	137	30	3679
1923. a. hukkunud, kõlbmatuse ja vanaduse tõttu hävitatud	—	—	4	51	2	40	4	191	—	—	10	282
Tegelik juurekasv 1.1.—30.VI 23. a.	4	1499	6	199	1	442	7	1120	2	137	20	3397
Eesti kaubalaevastik 1. juulil s. a.	72	34904	12	260	24	3555	250	19393	36	4980	394	63192

*) Aurulaevad, mootorlaevad ja mootorpurjelaevad brutto reg. tonnides, purjelaevad ja praamid — netto reg. tonnides.

1923. a. juulikuu väliskaubandus.

	Sissevedu. milj. Emk.	Väljavedu. milj. Emk.		
Tera- ja jahv. vili, kartul ja loomatoit	79,0	4,1	Metallid	18,8 4,4
Toiduained ja karjasaadused	0,6	57,8	Metallkaubad	45,0 2,8
Kala ja kalakaup	17,4	0,1	Põllutöomasinad ja riistad	84,2 0,4
Muud toidu- ja maitseained	84,9	31,3	Muud 100- ja jõumasinad, transportabinõud	83,5 5,4
Elusloomad ja linnud	0,09	14,5	Instrumendid, aparaadid ja laskeriistad	14,8 3,7
Nahk, nahakaup ja muud loomasaadused	20,6	3,5	Kivid, mullad ja nende saadused	19,6 1,4
Seemned ja elustained	0,3	—	Kivisüsi, koks ja põlevkivi	10,2 0,01
Puu- ja puutööstuse saadused	6,3	143,4	Õlid, rasvad, vaigud ja nende saadused	30,8 0,02
Paber, paberikaup ja trüki-õõd	25,5	25,2	Väetisained	10,4 0,002
Puuvill, lina ja kiuained	66,3	52,8	Keemiaained, värvid, apte-gikaubad	34,2 4,8
Tekstiilitööstuse saadused	69,4	91,9	Kunstikaubad, muusikariis-tad ja muud eelpool nime-tamata kaubad	4,8 0,2
			Kokku	726,7 447,8

Maade järele:

	Sissevedu. milj. Emk.	Väljavedu. milj. Emk.
Argentiina	—	0,5
Belgia	7,3	11,2
Daani	15,8	42,8
Danzig	40,5	2,5
Hollandi	40,9	2,8
Inglismaa	110,6	183,8
Jaapani	—	2,9
Läti	28,4	56,4
Prantsusmaa	4,9	7,6
Poola	0,3	0,1
Rootsi	33,9	43,2
Saksamaa	377,3	57,8
Soome	31,8	23,9
Ameerika Ühisriigid	12,0	7,5
Leedu	0,4	—
Vene	22,5	4,8

Käesoleva aasta esimese 7 kuu jooksul on kaupasi sisse veetud 4.966,9 milj. mk. eest ja samal ajal on välja veetud 3.135,9 milj. mk. eest, seega sissevedu suurem 1.831 marga võrra.

Tallinna sadama tegevus juulikuus 1923. a. (Riigi Statistika keskbüroo andmete järele) Juulikuus jooksul tuli Tallinna sadamasse 121 aurulaeva, 54 purjelaeva, 30 mootorlaeva ja 5 praami, üldse 66.530 netto rg. tonni mahutavusega (kõik kaugesõidulift). Samal kuul läks välja kaugesõidu laevu: 128 aurulaeva, 33 purjelaeva, 27 mootorlaeva ja 4 praami, üldse 68.704 netto rg. tonni mahutavusega. Rannasõidu laevu tuli sisse 547 ja läks välja 552. Viimaste rannasõidulaevade mahutavus oli üle 23 tuh. netto rg. tn.

Rahvusline lipp	Tuli sadamasse		Läks sadamast	
	Arv	Mahu n. rg. t.	Arv	Mahu n. rg. t.
Eesti	95	12546	82	14185
Daani	8	4671	7	5232
Hollandi	1	133	1	133
Inglise	6	6954	6	6954
Läti	1	281	1	281
Meemeli	1	437	1	437
Norra	5	1396	3	1396
Prantsuse	1	813	1	813
Rootsi	8	1288	8	1288
Saksa	40	22500	37	22555
Soome	45	15485	44	15404
Vene	1	26	1	26
Kokku	210	66530	192	68704

Läti.

Läti rikkused. Läti rahva rikkus üldsummas on 5124 milj. laitti. See summa jaguneb järgmiselt:
 Põllutööstus 2.847 milj. laitti ehk 55 1/2%
 Linnade omadused 1.437 " " " " 28 "
 Tööstus 224 " " " " 4 1/2 "
 Laevandus 14 " " " " 1/8 "
 Kaubandus 185 " " " " 3 1/2 "
 Raudteed 362 " " " " 7 "
 Post, telegr., telefon 14 " " " " 1/8 "
 Riigi omandus 40 " " " " 7/10 "
 Kalandus 1 " " " " — "
 Läti võlad ühtekokku on 51 milj. laitti. Need on järgmised: 1) sisemine 4% o premia laen ja 5% ise-

seisvuse laen - 376,680 l., 2) Ameerikale võlg - 26.433.000 laitti, 3) Norrale - 6.313.000 laitti, Lloid pangale Londonis - 4.202.000 ls. ja Inglismaale - 486.000 ls. Nii siis võlad ühtekokku on ainult 1/100 rahva rikkusest.

Koduloomade arv Lätis. „Lätvisi“ teatel 11. aug. õli Lätis koduloomade arv statistiliste andmete järele järgmine:

Majapidamiste arv	Hobuseid	Lehmi	Lambaid	Sigu
1920. a. 141.866	251,0	746,0	965,0	473,0
1921. a. —	282,5	799,5	1132,0	482,0
1922. a. —	303,0	810,5	1161,5	402,0
1923. a. 195.544	338,0	900,0	1461,0	484,0
1913. a. —	320,0	912,0	996,0	557,0

Läti raudteede sissetulekud. Käesoleva aasta teedeministeriumi eelarves oli ette nähtud raudteede sissetulekud kuus 2.294 tuh. laitti. Sisseaga on tulnud aprillis 2.565 tuh. laitti, maikuu - 2.530 tuh. laitti, juunikuus - 2.583 tuh. laitti ja juulikuus - 2.646,6 tuh. laitti. Suuremaid sissetulekuid on olnud Riia mereranna raudteel. Selle vastu on Vene transiit vähenenud.

Läti võlg Ameerika Ühisriikidele. Põhja-Ameerika Ühisriikide saadik Mr. Coleman on teinud Läti valitsusele ametliku ettepaneku riigi võla protsenta ära maksta. Ettepanek on põhjendatud inglise rahaministri seletuse peale parlamendis, kes seletanud, et Läti maksvat korralikult Inglismaale oma võla protsendid ära. Läti võlg Ühisriikidele on 5.132.287 dollarit, selle eest maksetakse aastas 4 1/2 %.

Daani.

Eesti konsulaadilt Kopenhagenis.)

Daanlased piiririikidele sugukarja müümas. Daani lehed kirjutavad praegu palju ja lootusrikkalt selle üle, et nende suguloomad jälle piiririikide turule teed leidnud. Läti olla kõik Riia näitusele saadetud Daani suguloomad - 4 pulli ja 7 lehma - ära ostnud. Leedu, kes s. a. maikuu Daanist suurema hulga punast piimakarja ostnud, olla nüüd Daani põllutööõnukoguga (Landbrugsraadet) kokku leppinud, et Daanist Kovno põllutöönäitusele (26. aug.) 20 pulli ja 5 lehma saadetaks. Peale näituse müüdavat loomad leedulastele oksjoni teel ära. Leedu valitsus garanteerinud Daani väljapanekutele müügihinna minimumi. Eesti, Daani punase piimakarja peaosja enne ilmasõda, olla neil päevil Ringe'st 4 sugupulli ä 1000 Dkr. (keskmine hind) ostnud. Ostjateks olnud Eesti Anglerkarja kasvatusühisuse esimees J. Pärilin ja põllumajanduskandidaat prl. Reimann. Mõlemad olnud ilusatest Daani suguloomadest väga vaimustatud ja ütelnud, et Eesti lähemas tulevikus siit suuremal määral suguloomi osta kavatseda. Ostetud loomad saadetavat Tartu põllutöönäitusele. Nähtust, et Eesti esimest korda peale ilmasõda Daanist jälle suguloomi ostab, loevad Daani lehed uueks tõenduseks, et Eestis jälle korralikud olud valitsemas. - Mis puutub Daani karja müümisesse Venemaale, millest mineval nädalal teatatud, siis näib, et daanlased oma lootused selle peale sedapuhku maha matnud.

Teated ettevõtete tegevusest.

Uued aktsiaseltsid ja osühisused.

Tööstusühing „Töökoda“. Tegevusala: Igasuguse ehituse, remondi, käsi- kui ka muude tööde ettevõtmise ja läbiviimise, sealjuures tarvisminevate materjalide valmistamine ja muretsemine ja nendega kauplemine oma- ja komisjoni arvel sise- kui ka

väljamaal. Asutajad: J. Veravas, J. Virusilm ja Tiit-
tom. Põhikapitaal sünnib liikmete osamaksudest.
Osamaksude peale antakse välja nimelised osatähed
à mk. 5.000.- („R.T.“ nr. 111 - 31. aug. 1923).

Töölistmajade o/ü „Tööliste maja“. Tege-
vusala: Muretseda oma osanikkudele - töölisühisus-
tele, seltsidele, nende liitudele ja kultuurilistele ette-
võtetele ning asutustele nende tegutsemiseks tarvis-
minevaid asu- ja sisseseadeid, nii kui ka maa-
alasid, maju ja muid hooned, omandamise, ehitä-
mise, rennõmise ja üürimise teel ning neid üles pidada.
Asutajad: A. Hansen, P. Keerdo, J. Tõnnison, J.
Kuppar ja A. Kõrgema. Põhikapitaal - mk. 5 milj.
- jaotatud 20.000 osatäheks à mk. 250.-.
(„R.T.“ nr. 112 - 4. septembril 1923.)

Põhikapitaali suurendused.

„Eestimaa trükikoja a/s.“ on oma põhikapitaali
mk. 8 milj. pealt - mk. 12 milj. peale tõst-
nud, mis jaotatud 12 tuh. akts. à mk. 1.000.
(„R.T.“ nr. 111 - 31. aug. 1923.)

A/s. „Narva Import“ on oma põhikapitaali
mk. 1.500 tuh. pealt mk. 3 milj. peale tõstnud,
selleks välja lastes 3.000 akts. à mk. 500.-.
(„R.T.“ nr. 112 - 4. sept. 1923.)

Ärikalender.

10. septembril.

„Eesti laevachituse o/ü.“ korriline peakoos-
olek, kell 5 p. l., Tallinnas, Falgi tee nr. 6, k. 1.

18. septembril.

A/s. „Hermes-Merkur“, erakorraline peakoos-
olek, kell 6 p. l., Tallinnas, Lai tän. 33, k. 2 (seltsi
kontori ruumides).

20. septembril.

A/s. „Oste“, asutav peakoosolek, kell 6 p. l.,
Tallinnas, Estoonia puistee nr. 27.

Tähtsamad vähempakkumised.

Riigi raudteevalitsuse varustusosakond, kirjalik,
20. sept. s. a. kell 10 homm. - 30.000 pd. sõrdi-
rauda. Pakkumised ära anda Tallinnas, Tehnika t.
16, tuba 2. Tingimised sealsamas, tuba 15, igal äri-
päeval, kella 9-3.

Sõjaväe varustuse valitsus, kirjalik, 11. sept. s.a.
kell 11 e.l. - rukkijahu jahvatamise ning leiva-
ja saiaküpsetamise võistluspakkumise. Pakku-
mised ära anda Tallinnas, Pagari t. 1, tuba 13. Lähe-
mal sealsamas igal äripäeval kell 10-13.

Isiklikud teated.

Abieluvaranduse lahutamise lepingud. Peeter
Peterson ja Helene Villemi t. Peterson, sünd. Kirsti-
puu („R.T.“ nr. 111 - 1923. a.); Konstantin Mühl-
verk ja Ingeborg Mühlverk, sünd. Nysten; Oskar Tie-
demann ja Anette Tiedemann, sünd. Kristenprunn;
Peeter Tirmann ja Evdokia Tirmann, sünd. Pantele-
jeff; Karl Mardi p. Kongas ja Marie Juhani t. Kon-
gas, sünd. Veiderpass.

Varanduse hoolekanne. Gustav Hindreku p.
Karupuu („R.T.“ nr. 111 - 1923. a.) ja Marie Jakob-
soni („R.T.“ nr. 112 - 1923) varanduse üle on hoole-
kanne sisse seatud.

Uued seadused ja määrused.

Määrus liitrohu sisseveo kohta. „Riigi Teata-
jas“ nr. 79/80 s. a. avaldatud määrusele juure lisa-
tud nimekiri täiendatakse, kokkuleppel tervishoiu
peavalitsusega, järgmiselt:

„Ampoules de Soufre Colloidal injectable (Bou-
langer - Dausse - Paris)“.

See määrus hakkas maksma 4. septembrist s. a.
(„R.T.“ nr. 112 - 4. sept. 1923.)

Määrus 12-15 det. 1922. a. Königsbergis
raudtee konverentsil vastuvõetud rahvusvahe-
lisse kauba-, reisijate- ja bagaashiveosse puu-
tuvaate tariifi määruste maksmapanemise kohta
on avaldatud „R.T.“ nr. 112 - 1923. a.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Laevandus, nr. 7-8 (39-40).

Eesti Statistika Kuukiri nr. 16 (5), 1923, Riigi
Statistika Keskbüroo väljaanne.

Viron-ajakaisemat vaiheet ja vapaa Eesti,
kirjoittaneet Villem Reiman ja Emil Vesterinen. Ära-
trükk „Oma Maast“.

Turu ülevaated.

Lihaturg.

Põllum. Kesküh. „Estonia“ teatel on 27. aug.
- 1. sept. Eesti tapamajades tapetud ja tembeldatud:

	Kariloomi	Vasikaid	Sigu
Tallinnas . . .	520	153	346
Tartus . . .	245½	76	208
Teistes linnades	243	56	116
Kokku . . .	1008½	285	670
Eelmisel nädalal	1024	376	700

Tallinnas olid hinnad läbistikkude (markades puuda eest):

	Sel nädalal.	Eelmisel näd.
Nuumloomad	{ eluskaal 550-600	560-650
	{ tapetud 700-850	700-850
Nuumvasikad	{ eluskaal 1000	800-1000
	{ tapetud 960-1200	1120-1200
Nuumsead	{ eluskaal 1120	1120-1200
	{ tapetud 1560-1640	1520-1600

Võiturg.

27. aug. - 1. sept. 1923. a. on Eestist võid välja-
veetud:

Rootsimaale	1011 tünni
Inglismaale	300 „
Daanimaale	78 „
Väljaveoks kõlbm. tunnist.	88 „

Kokku 1477 tünni.

Samal ajal on inglise võiturul hinnad tõusnud.
Nõudmine on elav. Hindade langemist ei ole ni-
ipea oodata.

Eesti või maksis inglise turul 27.VIII-1.IX:

kõige parem	174 s. - 176 s.
hea	168 „ - 172 „

